

D. D.
SPECIMEN THEOLOGICUM,
CRISIN MODESTAM
IN LOCA QUÆDAM
SCRIPTORUM
THEOLOGICORUM
CONTINENS,

QUOD,

CONS. MAX. VENER. FACULT. THEOL. IN REG.
ACAD. ABOËNS.

PRÆSIDE

VIRO MAX. REVER. ATQUE CELEBERR.

D: NO MAG. *CHRISTIANO*
CAVANDER,

S. S. THEOL. PROFESS. REG. ET ORD.

PUBLICÆ DISQUISITIONI OFFERT

JOHANNES STRÔM,

PHIL. MAG. ET CORRECT. SCH. TRIV. BJÖRNEB.

IN AUDITORIO MAJORI DIE XXV. OCTOBR.
MDCCLXXXIII.

HORIS A. M. CONSUEVIS.

ABOË,

TYPIS VIDUÆ REG. ACAD. TYPOGR. JOH. C. FRENCKELL.

6.

THEOLOGICAL LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO
128 St. George Street
Toronto, Ontario

THEOLOGICAL
SERIES

THEOLOGICAL LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO
128 St. George Street
Toronto, Ontario

§. I.

Quemadmodum Scientiæ rerum humanarum temporis decursu accreverunt; ita etiam Theologia, die diem docente, auctior evasit. Hoc de ipso velut nucleo doctrinæ cœlestis intellectum nolumus, qui scitu & creditu necessaria cuilibet salvando continet, viam Salutis per fidem in Christum obtinendæ simpliciter monstrans; sed de partibus Theologiæ acroamaticæ, quas nosse ac perspectas habere totius Ecclesiæ interest. Sic intra annorum haud longam seriem quid in re Critica atque Exegetica præstitum sit, videre licet, præter alia, in operibus KENNICOTTI & MICHAËLIS, quorum posterior asserit, quod, si versionem suam Bibliorum aliquanto prius inchoasset, minoris ea fuisset pretii. (a) Non permittit instituti ratio, per singulas Theologiæ partes eundo, vel leviter earum attingere accessiones. Virorum Celeberr. KRAETHI, ERNESTI, WALCHII, MICHAËLIS, DOEDERLEINI, SEILERI &c. librorum Theologicorum recensiones hic consulendæ sunt. Est vero harum accessionum haud exigua pars inde suo etiam modo derivanda, quod multa subinde in lucem edantur, quæ ita sunt comparata, ut de iis Theologi non conveniant,

A

ant, quæque proinde hî, in diversas contrariasque sententias abeuntes, castigando, emendando, immo & obelo nonnunquam notando, fuscæ sæpe excutiunt. Neque quis, qui perpendit ex sua quemque mente suoque ingenio cogitare ac scribere, hominisque esse humani quid pati posse, mirabitur, etiam in Sanctiori hac doctrina, & partibus præcipue minus fundamentalibus, quod uni placet, alteri non arridere, nonnullaque animadvertenda semel iterumque occurrere. Quæ hoc respectu observanda nobis, temporis angustia pressis, primum succurrerunt, haud magni licet intersit, qua urna nostri servantur calculi, ea, Specimen hoc Theologicum edituri, Tuos, B. L. ante oculos ponimus, mitiorem expetentes censuram.

(a) Vid. Præf. ad lib. *Jobi* in ejus *Deutsche übersetzung des Alten Testaments.*

§. II.

Svadet ordo tractatiunculæ, ut initium dicendorum faciamus ab iis, quæ in primis Systematum sive Scriptorum Theologicorum paginis adferri solent. Divisionis itaque Theologiæ in varias species primum nobis in mentem venit. In hac Theologi multum differreant. Nonnulli eam, saltem plenior, non magni usus esse declarant. Mancam ac deficientem plerique exhibent; quosque plurimas dividendi rationes inuisse videmus, per omnes partes haud concordant.

Sed

Sed aurem nobis quis quasi vellit, urgens; ut dum alios defectuum in dividenda Theologia insimulamus, ipsi meliorem & expletam magis tradamus divisionem. Id mihi non sumo, ut omnibus absolutam numeris propinare eam in animum inducerem; quæ tamen visa est mihi aptissima & conveniens maxime, illam hic allegare sustineo.

Prima divisio, quæ & generalissima audit, ratione *subjectorum* instituitur, quæ sunt Deus & creaturæ intelligentes, in *Archetypam* & *Ediypam*. (a). Prior competit Deo, (b) posterior creaturis. (c). Hæ creaturæ sunt angeli & homines; unde *Ediypa* in Theologiam angelorum & hominum dividitur. Homines considerari possunt vel ut viatores in his terris ad beatioram vitam adspirantes, vel beatitate perfecta in cœlis ceu patria jam fruentes. Hinc Theologia *Via* & *Patriæ*, quæ postèrior etiam *Comprehensorum*, *Intuitiva* & *Visionis*, sicut prior *Militaris*, *Secularis*, *Symbolica* &c. nominatur. Homo ut viator spectandus venit talis vel ante, vel post contractam lapsu protoplastorum generi humano cladem. *Paradisiaca* igitur hinc enascitur Theologia & *Viatorum* stricte sic dicta. Hæc postèrior, quam solam recentiores plerique Theologiam accurate vocant, ratione *principii cognoscendi* est vel *Naturalis*, quæ in *Insitam* & *Adquisitam* subtiliter satis subdividi solet, vel *Revelata*. *Revelata* respectu argumenti s. *objecti* realis, vel binarum animæ facultatum, *intellectus* & *voluntatis*, est vel *Dogmatica* vel *Moralis*. (d) Si vero spectetur secundum modum

❁) + (❁

tractandi, varix inde exsurgunt Theologiæ species, ut *Exegetica*, *Polemica*, *Catechetica* f. *Elementaris*, *Acroamatica* f. *Systematica*, *Symbolica*, *Homiletica*, *Historica* &c. (e).

His sic breviter allatis, quisque facile videt, nullam Theologiæ definitionem in se omnes has divisiones comprehendere posse, præter hanc admodum generalem: quod Theologia sit notitia de Deo & rebus Divinis. Neque cuiquam obscurum esse potest, in definitionem *Theologiæ Revelatæ*, utpote *Catechetica* in se etiam complectentis, non ingredi posse notionem promptitudinis veritatem cœlestem explicandi ac defendendi, cum ex præceptis Logicorum constet, quodlibet membrum dividens debere de tota divisi natura participare.

(a) Cum communiter fere, & quidem ab antiquioribus, recepta sit hæc divisio, eam hic retinemus, non inscii quanti ea sit facienda.

(b) Notum est *Archetypam* dupliciter considerari posse, ut hoc fieri videmus in Compendiis BENZELIANIS, præeuntibus DANNHAVERO, SCHERZERO, BARTHOLINO, WANDALINO, NEUMANNO. Primum videlicet ut tota Deo essentialis cognitio, qua se ipsum & omnia ad se pertinentia modo eminentissimo cognoscit. Deinde ut infinitæ hujus cognitionis particula, quam ceu ideam concepit mens Divina, ut nobis revelaret. *Archetypa* non priori, sed posteriori sensu sumptæ conveniens esse debet nostra *Ectypa*; quam observationem magnorum Systematum auctores non solum omittunt, sed nonnulli probare quæque recusant, e. g. HOLLAZIUS.

(c) Sub-

(c) Subjecta Theologiæ hic enumerantes prætermisimus Christum Θεωϋγονον, quod vero in schemate nostro nihil difficultatis parit. Clarum enim est, *Archetypam* Christo competere secundum Divinam naturam *essentialiter*, ob eandem cum Patre & Spiritu S. essentiam; secundum humanam naturam *communicative*; unde & Theologia *Unionis* dici sivevit; ut & *Ectypa* secundum humanam duntaxat naturam Salvatori nostro tribuenda est.

(d) Cur ab iis, qui ratione *objecti* præcipui *Theologiam Revelatam* dispescunt in *Dogmaticam*, *Moralem*, *Exegeticam* & *Polemicam*, secessionem hic fecimus, causa est, quod divisionis regulis, quæ membra dividenda opposita esse, sive per notiones suas se mutuo excludere jubent, contrariari eorum divisionem judicavimus. Etenim omne *exegeticum*, quod ad salutem pertinet continens, simul vel *dogmaticum* est vel *morale*; id quod de *polemicis* etiam valet.

(e) Quæ supersunt divisiones & partes Theologiæ, ut *Paradisiaca Concreta* & *Revelata*: *Temporis ante* & *post* Christum natum; *Regenitorum* & *Irregenitorum* &c. illæ omnes suo quæque loco schemati nostro inseri, si placet, vel addi possunt.

§. III.

In Theologia *Exegetica* nobis continuo animum subit memoria providentiæ & cautionis magnæ, (a) qua, ob multiplex errandi periculum in hoc studio opus est, quod optime norunt, qui in eo occupantur. Hinc & per socias plerumque manus versiones S. Codicis fieri solent. Ill. MICHAËLIS tantam rem, quod ad V. Test. attinet, absque aliorum ope peragendam, inprimis

mis adgressus est. An vero in eum etiam quadret tritum illud: *plus vident oculi quam oculus*, aliorum esto iudicium. (b). Liceat nobis summa cum modestia ex ejus *Deutsche übersetzung des Alten Testaments* sequentem tantum facere observationem. In versu 32. Cap. XXXVIII. libri *Jobi*, hæc occurrunt verba: *Kanst du den wagen zu seiner zeit hervor führen! und die nachtwandrerin über ihre söhne trösten?* In notis adjectis asserit se per stellam *nachtwandrerin* nominatam intelligere unam ex Septemtrionibus (Svet. *Karlawagn*) in Urfa majori, littera π a BAJERO signatam. Representatur hæc a MICHAËLE, juxta fabulam quandam, ut opinatur, *Hebræis* fortasse familiarem, ut mater filios demortuos dolens; quia supponit eam manere supra Horizontem, reliquis conspectui subductis. Hæc vero stella eo minus esse potest non occidua, cæteris infra Horizontem latentibus, quo clarius quisque videt, eam a polo remotiorem esse reliquis omnibus, & distare a puncto nominato ultra 12. gradus longius ac stella α . In occasu igitur hujus Asteilini stella π prima sub Horizontem demergitur. Neque ullus hic est error typographicus; quia quatuor stellas polo propiores, pro rotis plaustris habitas, speciatim filiis annumerat MICHAËLIS. (c)

(a) Neglectam fortasse cautionem ostendit e. g. hæc discrepantia in Bibliis nostris Svecanis (in alias versiones non contigit inquirere) quod veteriora in v. 33. Cap. XIII. *Afor.* citent Psalmum *primum*; ut & MICHAËLIS hunc locum vult legendum, Psalmum communiter *primum*

num præfationis loco habendum statuens; recentiora vero *secundum*. (Cfr. J. C. WOLFFI *Curæ Pbil. & Crit. in b. l.*) Qui sic Psalmum 1:um in 2:um mutarunt, mirari certe convenit, cur non, inter alia, correxerint etiam v. 36. *Cap. III. in Evang. Lucae*, excludendo nomen *Cainanis*, quod in V. Test. libris non reperitur, quodque ex versione LXX. virali per incuriam descriptorum huc irrepsisse contendunt Philologi, exemplaria quoque N. Testamenti, in quibus nomen hoc omissum fuit, extitisse asserentes.

(b) Cfr. sis *Beilage zur* (D. GEORG FR. SEILERS) *Gemeinnützigen Betrachtung der neuesten Schriften, welche Religion, Sitten und Besserung des menschlichen Geschlechts betreffen*, pro anno 1778 p. 289-304. ubi comparatione suis locis instituta inter Ill. MICHAËLIS & Celeb. DOEDERLEINI eodem tempore factam *Proverbiorum Salomonis* translationem, modo illum ab hoc superatum, modo hunc ab illo victum esse, modo aliquid in utroque desiderari, ostendere studet recensens S.

(c) Non est presentis instituti variorum adferre sententias, quamam stellæ per מוֹרִית & עֵיט in hoc versu intelligantur. Præstaret sine dubio in hujusmodi locis ignorantiam fateri, quam lacunas cognitionis nostræ utcumque explere velle.

§. IV.

Progredimur ad pauca ex Dogmatica Theologiæ parte, pro re nata consideranda. Christum Salvatorem nostrum in sæcula benedictum, ut Mediatorem inter Deum & homines, pro toto genere humano fatisfecisse, (NB. *ὁμιε, ἀντ*, I. Tim. II. 5. 6. Rom. V. 8. Matth.

Matth. XX. 28.) & patiendo gravissimas atque infinitas peccatorum nostrorum pœnas, ut nos a reatu eorum liberaret, Jes. LIII. 4. 5. 6. 1. Cor. XV. 3. 2. Cor. V. 15. 19. 21. Gal. III. 13. Ebr. X. 14; & legem Divinam implendo, ut deperditam restauraret beatitudinem, atque ad cœlestia iterum gaudia aditum nobis pararet, Rom. V. 19. VIII. 3. Gal. IV. 4. 5. 1. Cor. I. 30; hoc ut mysterium magnum nobis revelavit summe misericors Deus, 1. Tim. III. 16. Multa hic occurrunt ad quæ nostra intelligendi vis non pertingit, quæque pia tantum cum adquiescentia in fide optime percipimus. Hinc qui hæc scrutantes, horumque allaturi rationem, per principia philosophica explicare ea gestiunt, tantum abest, ut instruendis satisfaciant, ut potius quæstionum numerum reddant auctiorem. Inter hos numerari posse etiam Cel. CARPOVIUM existimamus, cum in *Theol. Rev. Dogm. Tom. II. §. 84. Sch. 1.* agens de gravitate atque intensitate pœnarum, quas perpeffus est Christus, daturusque solutionem quæstionis: qui fieri potuerit, ut tantos dolores in se susciperet perferendos Salvator, cum amor sui ipsius per hoc lædi debuisset? ita scribit: “Nec jure opponi potest, quod Christus, se ipsum pro hominibus substituendo læserit amorem sui ipsius. Tunc enim valeret hæc objectio, si prior brevissima ignominia æterna gloria non fuisset compensata. Hoc autem cum fieri deberet, passio Christi erat ipsi malum apparens. Nam malum apparens dicimus, quod majus bonum generat. At quisquis malum appa-
rens

rens intuitu majoris boni, inde certo resultantis, subire appetit, neutiquam amoris erga seipsum adverteatur, quod ex Philosophia Morali perspectum est. Qui perpendit æternam durationem pœnarum infernalium, (a) unico tantum homini subeundarum: qui multiplicat has pœnas per numerum hominum, quos per plura jam annorum millia in terris existisse novimus: qui recordatur Christum per breve temporis spatium infinitam hanc pœnarum multitudinem sustinuisse: qui exurgentem hinc earum intensitatem, omnem humanam concipiendi vim superantem, animo volvit; pro apparenti malo non facile hos tantos reputat dolores, neque explicatione hac CARPOVII est contentus; potius quippe in eo adquiescens, quod sciat res mysteriosas, Divinitus nobis revelatas, non esse fori intellectus humani, sciat arctis admodum cancellis circumscriptas esse suas percipiendi vires, atque immensum quantum se ignorare. Aliud est ideas ideis, verba verbis qualitercunque coagmentare, aliud convincere.

Referrī huc etiam possunt, quæ scribit idem auctor de reprobatione hominum, asserens finaliter non credentes, post confectum hujus vitæ curriculum, non iri punitum ob transgressionem legis operum, neque *amias* temporariam, sed propter finalem tantum incredulitatem. (b) Minime quidem vitiosum est principium, quo hanc thesin suam superstruit, quod nimirum duplicem pro peccatis satisfactionem passivam sive pœnam Deus non exigat; (c) interim tamen,

nonne evitans hic Charybdis CARPOVIUS in Scyllam incidisse censeri queat? nonne querere jam nihilominus potest ratio: cur in cassum pro damnatis Deus passus est? nonne prostant dicta Scripturae, quae perspicue indicant propter mala opera poenas aeternas impios persoluturos? Eccles. XII. 14. Ezech. XVIII. 4. 24. 26. Matth. XVI. 27. Rom. II. 6. Apoc. XX. 12.

(d) Nonne praeterea hujuscemodi doctrina portam pandit latissimam securitati spirituali, ut homo insuper habeat piam vivendi rationem, de eo duntaxat quomocunque sollicitus, ut ultimas vitae horas Deo consecrare liceat; aut sibi persuadens, si fide destitutus ex vita discedat, se non ob peccata quaecunque commissa, sed propter solam *amissam* esse puniendum?

(a) Qui hodie intra ecclesiam sic dictam Protestantem, aeternitatem harum poenarum non solum pro dogmate indifferenti habent, sed & in dubium vocant, impugnant, negant, non magis quam alii hujus doctrinae adversarii, de quibus nunc nihil attinet dicere, accurate perpendunt hanc suam sententiam & multis Sæ Sæ dictis apertis contradicere, & vitae impietati ac securitati non parum conducere, & plura alia gravissima dogmata per illam aut extenuari ac perverti, aut penitus tolli, justitiam nimirum Dei vindicantem, satisfactionis Christi vicariae in hac vita applicandae necessitatem, ordinemque salutis nobis omnibus praescriptum.

(b) l. cit. §. §. 395. 1469. alibi que passim. Cel. PET. AHLWARDT in *Betracht. über d. Augspurg. Confess. II. Theil p. 566. 597.* eodem modo Christum pro incredulitate finali non satisfacisse contendit, quia sic Deus duplicem acciperet solutionem, quod injustum esset statuere. De P. Mo-

P. MOLINEO, cui jam sæculo superiori eadem placuit sententia, vid. QVENSIEDTIUS in Syft. Theol. Part. III. p. 323. ne quid de *Reformatis* in genere loquar, quorum opinioni de satisfactione pro solis electis, hoc dogma apprimè convenit.

(c) Duplicem utique Deo præstari posse satisfactionem pro uno eodemque peccato, alteram a Christo, alteram a peccatore ipso, quia vicariam satisfactionem amplecti noluit; neque in acceptatione hujus duplicis satisfactionis aliquam apparere injustitiæ speciem, ostendere conatur Celeb. SCHÜBERTUS in Instit. Theol. Dogm. §. 210. p. 392. Illos autem Theologos accuratius omnino sentire & loqui asserimus, qui pœnam quam peccator finaliter incredulus subibit, non esse novam satisfactionem urgent; sed præcipue non adplicatæ, semel factæ, perfectissimæ satisfactionis & solutionis pœnam. Neque illa SCHUBERTI sententia l. c. p. 393. ex omni parte est probanda, qua ait: *Quando homo damnatur, non incredulitas, sed ipsa peccata non remissa in eo puniuntur. Puniuntur autem propter incredulitatem finalem, quatenus, absente fide, illa non sunt remissa, & hinc in ipso peccatore puniri debent.* Nonne incredulitas quoque est peccatum? Imo omnium maximum, licet non unicum, & ideo gravissimis afficietur pœnis. Παράκλητος - - ἐλέγξει τὸν κόσμον - - περὶ ἁμαρτίας αὐτῶν, ὅτι οὐ πνεύμασι εἰς εἰρήνην, ait Jesus, Joh. XVI. 7.-9. *Et Deus dabit vindictam iis, - - qui non obedi-
verunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi, 2. Thess. I. 8.* Add. Marc. XVI. 16. Joh. III. 18. 36. Punietur incredulitas immediate, reliqua vero peccata mediante incredulitate. Zinzendorffianis etiam is tributus est error, quod hanc propositionem: unum peccatum non potest bis puniri, male adplicent, dum ideo, quia omnia peccata nostra punita sunt in Christo, ea in nobis puniri non posse putant, adeoque gratiam in Christo datam esse ab-

solutam, h. e. sine fide hominibus applicari. Vid. Theſ. nonnull. Theol. erroribus *Herrenbutianorum* præcipue oppoſitas, Upſ. 1761. auct. E. HAMMARSTRÖM & Præſ. N. WALTERIO, Theſ. VI. (Eo quoque eorum tendit ſententia, qui ſalutem gentilium moratorum propter meritum Chriſti ignotum defendunt.) Quamvis enim Chriſtus pro nobis omnibus ſatiſfactionem abſolute præſtiterit; ſub conditione tamen fidei ea unice actu fit noſtra, Job. III. 16. In vere fidelibus igitur, qui moraliter & myſtice unum per fidem cum Chriſto ſunt ſubjectum, Joh. XV. 2 ſqq. peccata non magis puniri S. Scriptura abunde teſtatur. De illis autem, qui defectu veræ fiducia laborant, & per conſequens unum cum Chriſto ſubjectum non conſtituunt, aliter ſentiendum.

(d) Solide magnus jam dixit CHEMNITIUS, in Harm. Evang. p. 329. *Ut ſola fides ſalvationis, ita ſola incredulitas damnationis eſt adequata & formalis cauſſa. - - Nimirum incredulitas directe opponitur Chriſto ejusque merito, quod reliquorum peccatorum eſt remedium, & quidem unicum. Quemadmodum ergo recte diceretur, contentum medicina, per quam ſolam agrotus a morte liberari poterat, eſſe cauſſam propriam, formalem & adequatam mortis ſubſeoutæ, etiamſi ad mortem aliæ cauſſæ concurrant; ſic recte dicitur, ſolam incredulitatem, per quam peccati medicina repudietur, eſſe unicam damnationis cauſſam, quamvis etiam alia peccata ſint damnationis cauſſæ efficientes & meritoria.*

§. V.

Qui bene diſtinguit bene docet, proverbii loco dicitur. Modus tamen in diſtinguendo etiam adhibendus eſt. Hanc regulam qui nimia indulgentes ſubrilitati non ſequuntur, rem explicandam majori ſæpe obſcuritati involvunt. In exemplum allegamus

ver-

verba sequentia: "Sciendum est per fidem (qua ju-
 stificamur) non omnes actus fidei intelligi, sed ultimum"
 actum fidei, seu fiduciam. Notitia nullam habet influxum"
 in justificationem, nec assensus justificat. (a) Ergo deter-
 minans illa ratio posita est in ultimo actu fidei, qui fiducia"
 a Theologis nominatur. Per fidem intelligimus fidem,
 quatenus meritum Christi amplectitur. Fides non pro-
 prie justificat; nam nullus actus mentis nostræ Deum"
 commovet, ut nos justificet, sed illa fides, quæ Christi"
 meritum amplectitur. (b) Est figura in subjecto. Fides est"
 continens, & contentum est meritum Christi. Continens"
 nominat Scriptura S. & contentum intelligit. Fides non"
 spectatur subjective a Deo sed objective. Fides subjecti-
 va est actus mentis, sed objectiva est acceptatio meriti"
 Christi. (c) Fides in justificatione spectatur materialiter:"
 non formaliter. Fides materialis est fides, quæ me-
 ritum Christi acceptat. (d) - - Actus mentis nostræ"
 non habet rationem sufficientem, quæ Deum com-
 movere possit, ut nos absolvat; sed in merito Christi"
 recondita est ratio determinans. Quoniam ergo in"
 mente non est ratio, sed in objecto; objectum fidei"
 justificat." (e) Ex adjectis observationibus patere
 existimamus non bene hæc sibi constare. Optime
 quidem cogitasse virum, cujus hæc sunt verba, supra
 nostras laudes positum, non negamus. Sed præter-
 quam quod ansam præbuisse videatur verbis inhæren-
 ti finistre ea interpretandi; per nimiam distinctionem
 ac differendi modum subtilem, non caute satis remo-
 vendo fidem, ut actum mentis nostræ, a ratione com-

movente Deum ad justificandum hominem, effecit, ut minus clare percipiatur ejus thesis, ac aliorum, in eadem re, cum simpliciter pronunciant, propter Christi meritum fide apprehensum justificari hominem. Rom. III. 22. Gal. II. 16. Philipp. III. 9. (f)

(a) Saltem eo respectu, quod fiducia includat etiam notitiam atque assensum, priores illi actus s. partes fidei in justificationem quoque influunt.

(b) Sed nonne illa fides, quæ meritum Christi amplectitur, est actus mentis?

(c) Ipsa acceptatio meriti Christi est omnino actus mentis, adeoque fides subjectiva, non vero objectiva.

(d) Acceptationem meriti Christi, vel, ut alii accuratissimi loquuntur Theologi, passivam receptionem, s. non repudiationem ejus quod offertur, Joh. I. 12. Gal. II. 20. 21. formam fidei justificantis constituere, non autem materiam, cuivis clarum esse putamus. Denique etiam tenendum, fidem justificantem recipere & meritum Christi & Christum ipsum, quamquam diverso respectu; nec hæc duo a se invicem esse separanda. cfr. FECHTII Lect. Theol. in Syllog. Disp. XL §. 1. p. 447. sq.

(e) MOSHEIMII Elem. Th. Dogm. P. III. C. III. S. 1. §. 6. p. m. 826. Eadem occurrunt verba in omnibus tribus editionibus.

(f) Egregia sunt verba pii SCRIVERI in notissimo libro *Själæ-Skatt* dicto, Part. II. p. 375. *Jesu Christi namn, inquit, sättes niskan allestädes vid trones fida; således sätter Apostelen det tre gångor i Gal. II. 16. utan tvifvel til ät beteckna, hvadan trone så stor förmon, sådan kraft och värdighet kommer, at bon gör den syndiga själen rättfärdig, nämligen sådan, emedan bon griper uti och fattar Jesum allena, hänger sig vid och bäller honom, och gör den kors-*

karsfästa Jesum Christum med Hans förtjenst och blod til sin egen. Variis modis loquendi usi sunt Theologi, ad simplicem illam veritatem exprimentam, quæ in hac §. proponitur. Præter jam allatos hi sunt præcipui; quibus tamen omnibus non delectamur: Fides non quæ credit, sed quæ creditur, justificat: non absolute & in se spectata; sed relative, quatenus Christum cum suo merito recipit: non in prædicamento qualitatis, nec quantitatis; sed relationis: non meritorie; sed organice: non active sed passive: non ut qualitas, opus, virtus; sed ut medium, *ὄργανον* s. instrumentum, causa instrumentalis, causa impulsiva externa minus principalis, quæ locutio accuratioribus in primis displicuit, cum non propter, sed per fidem, qua credimus, justificemur: non ut est nostra; sed quatenus Christus per illam fit noster. Addimus verbo: illorum conatus, qui nostro ævo veritatem hanc maxime fundamentalem labefactare studuerunt, ab aliis solidissime fuisse repressos.

§. VI.

Cum vero etiam plus justo nonnullæ doctrinæ cœlestis partes excussæ compareant; vix crederes, immensam propemodum Scriptorum Theologicorum multitudinem cogitans, reperiri nonnihil, idque haud parvi momenti, quod adeo jejune tractant tantum non omnes, quos inspicere licuit, Theologi dogmatici, ut omissum ferme censeretur. Ipsum initium loquimur conversionis, & quidem distinctam responsionem ad sequentem apprime momentosam quæstionem desideramus: cum omnes homines peccato sint corrupti, & de singulis valeat, quod ex se & sua natura non possint non gratiæ Divinæ resistere: cum porro
homo

homo ex se ipſo ſive propriis viribus nihil conferre poſſit ad ſui converſionem, ſed ad inſtar mortui ſit, qui vitam ſibi reddere ipſe nequeat: qui fiat igitur, ut poſſit quis converti, Deo nempe in hoc negotio vim non faciente? qui fiat, ut unus convertatur, alter vero non, Deo tamen æqualem illis largiente gratiam, & neutro illorum ad ſui converſionem ex ſe ipſo, ut diximus, aliquid conferente? Hujus nodi ſolutio in *irreſiſtibilitate* ſive potius *inevitabilitate* quadam gratiæ prævenientis fundatur, quam gratiæ proprietatem ne quidem pronunciare audere videntur hæud pauci Theologi, & ſine qua tamen converſio non eſt poſſibilis. Scilicet hæc res rite explicari debet, & quidem hoc modo: gratiæ prævenientis, quæ homini ſemper præſto eſt, eumque commonefacit eorum, quæ ad felicitatem ejus æternam pertinent, ea eſt efficacia, ut frangere valeat hominis reſiſtentiam naturalem, ſeu repugnandi neceſſitatem, eumque ita diſponere, ut poſſit non reſiſtere, liberamque habere optionem amplectendi gratiam vel non. Qua opus eſt ad conferendam homini hanc optionem, ea ſui parte gratia præveniens dicitur irreſiſtibilis ſive inevitabilis, & conſiſtit sæpe nonniſi in ſubitanea quadam rei cujuſdam in mente repræſentatione ſive recordatione, quam impedire æque parum homo poteſt, ac ſubmovere rerum imagines quarumcunque, quæ ejus vel inviti animo ſe ſiſtunt. Hac optione ſi utatur homo fini Divino convenienter; majori deinceps menſura gratiam illi largitur Deus, uſque quo plene convertatur. Vides quam eſt elegans hæc initii converſionis theoria: quam
con-

congruens cum natura hominis rationalis, quem non ut truncum vel lapidem tractari convenit: quam digna Deo, quem a creaturis intelligentibus libere coli oportet: quam bene ita ab una parte *Pelagianismus* ac *Synergismus*, ab altera vero *Quietismus* evitatur. Quod autem abstineant plerumque Theologi a tribuendo gratiæ prævenienti affectionem irresistibilitatis, etiam ea ex causa procul dubio factum est, ne dogmati *Calvinianorum* de absoluto decreto, ejusque consequentiis, robur adderent, vel in eorum castra transiisse viderentur; quem tamen metum fuisse vanum quis non videt?

§. VII.

Ut in genere a demonstrationibus, quæ non stringunt, abstinendum est; ita in Theologicis rationes, quæ rem non probant, vel ideo non adhiberi oportet, quod *Antiscripturariis* ac *Naturalistis* cavillandi occasionem suppeditent. (a) Hujusmodi rationibus e. g. accenseri possunt, quæ communiter fere usurpantur ad probandam Angelorum spiritualitatem, (qua probatione præterea carere facile potest Theologia) quod sint invisibiles: quod magna eorum multitudo in uno homine esse potuerit: quod sint subtiles, agiles & qui corpora penetrare possunt. Referimus huc etiam explicationes minus sufficientes, quæ ad solvendam quæstionem quandam difficilem adferuntur. Exemplum harum haberi existimamus in sequentibus: "Habet hæc causa (loquitur auctor de universalitate vocationis) multas difficultates; neque in Scripturis ratio exstat, propter"

C

quam

"quam Deus hos vel illos populos nec olim vocaverit,
 "nec hodie vocat. Nihilo tamen minus possumus solu-
 "tionem adhibere, quæ maximum probabilitatis gradum
 "habet. --- Quoscunque populos Deus ex omni æter-
 "nitate vidit non omni ex parte repudiaturos esse invi-
 "tationem, ad eos Deus præcones Evangelii misit; quos
 "vero prævidit invitationem suam prorsus repudiatu-
 "ros esse, ad illos Deus suos ministros non misit. Ex præ-
 "scientia ergo Divina hæc difficultas omnium optime
 "solyi potest. (b) Quotusquisque est, cui probabile vi-
 "deatur, ex stupendo hominum numero, qui luce Evange-
 "lica fuerunt destituti, non fuisse ullum, immo aliquam eo-
 "rum multitudinem, quæ gratiam sibi oblatam recepisset?

(a) Non diffitemur posteriori etiam ævo argumenta ad-
 hibita fuisse, nonnunquam in Dogmaticis & Exegeticis, sapi-
 us in Homileticis, quibus nervus deest ad probandum; sed
 nihilominus conviciatores sunt, qui argumenta nihil proban-
 tia in genere vocant *Theologica & Homiletica*, & cum nonne-
 mine quoque garciunt: *Il faut laisser sa raison & sa Logique*
à porte de l'Eglise, pour être edifié des Predications; quasi ni-
 hil solidi in partibus nominatis occurreret, aut sermones ad
 populum habiti nunquam examen rationis & Logicæ susti-
 nerent.

(b) *Mosh. l. cit. p. m. 817.* Neque tamen solus ita ratioci-
 natur. Quod observatum est in §. 5. not. e. etiam hic valet.

